

Beeldende kunst

RECONSTRUCTIE EEN NIEUW STAATSIEPORTRET

Iris van Dongen heeft twee nogal verschillende portretten gemaakt van pastel en houtskool: een van een vriendelijke Willem-Alexander, en een van een strenge. 'In dit portret kijkt hij naar rechts, in de toekomst als een typische staatsman.' Als tegenwicht voor de 'donkerte' tekende ze een lichte, 'speelse' achtergrond om hem heen. Ze zou een 'mix tussen deze twee uitersten' willen maken. Haar schets is door de jury gekozen voor een echt staatsieportret.

Rineke Dijkstra moest een stand-in gebruiken omdat de koning niet wilde poseren voor de twaalf schetsontwerpen. Het tweede portret van Willem-Alexander - ze fotografeerde hem nog geen jaar geleden - moet een 'scherpere, nog meer geperfectioneerde' versie worden. Ze wil hem weer in pak vastleggen: 'Hij wil gezien worden als iemand die zich onder de mensen begeeft.' Dijkstra is de tweede kunstenaar die een echt staatsieportret mag maken, in haar geval een foto.

Twaalf kunstenaars mochten schetsen maken voor een nieuw staatsieportret van de koning. Drie van hen gaan het ook echt uitvoeren. De Volkskrant volgde de artistieke worsteling van de twaalf van nabij.

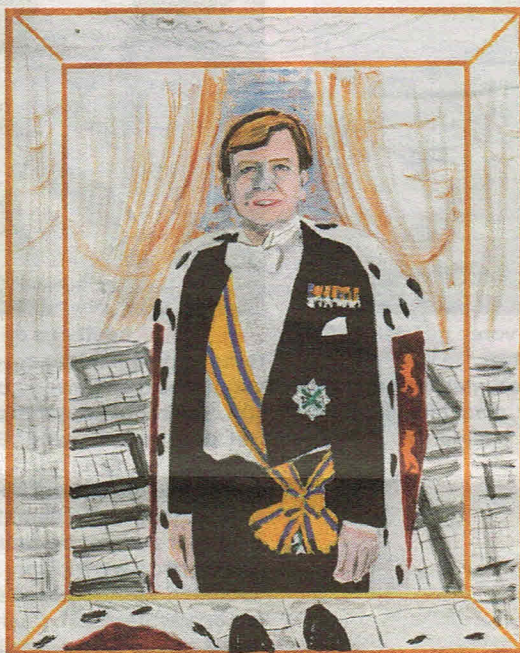
Door **Michiel Kruijt** Foto's **Gert Jan van Rooij**

Beatrix van Oranje

Een portret is pas een staatsieportret als het voor dat doel is gemaakt in opdracht van de Rijksvoorlichtingsdienst. Van Beatrix zijn er in totaal negen gemaakt: vier in 1985 door Herman Gordijn, Eric Claus, Nel van Lith en Marte Röling, nog een door Röling in 1989, en vier in 1995 door Carla Rodenberg, Marike Bok, Annelies Hoek en Frank Leenhouts. Daarnaast zijn er zes staatsiefoto's: van Max Koot (1980), John Thuring (1986 en 1994), Rob Ris (2003), Anton Corbijn (2008) en Vincent Mentzel (2010). Wat gebeurt er met al die portretten? Vaak worden ze verloot of verkocht aan het eigen personeel.

Femmy Otten heeft als achtergrond de stof van de stoel gebruikt waarop de troonrede wordt voorgelezen. Ook heeft ze de 52 saluutschoten verwerkt die bij de geboorte van Willem-Alexander zijn afgevuurd, zie de koperen huls naast zijn hoofd. Die spiegelt en dat is weer een symbool van wijsheid en vergankelijkheid. Otten: 'Ik heb behoefte aan vervreemdende elementen.' Femmy Otten is de derde en laatste kunstenaar die een echt staatsieportret gaat maken.

Emo Verkerk, naar eigen zeggen 'uitvinder van verschillende soorten portret', heeft een Willem-Alexander geschilderd die naar zichzelf kijkt in een speciale spiegel. De lijst daarvan spiegelt ook en loopt aan vier kanten schuin af naar de wand waaraan de spiegel hangt. Vandaar dat de voeten van de koning te zien zijn en de zoom van de koningsmantel. 'Het is nogal gewaagd.'

Hadassah Emmerich heeft tal van 'lagen' in haar meerkleuren lino gestopt. Een voorbeeld: ze had op internet een artikel gelezen over de terugkeer van bijeneters in Nederland, het gevolg van de steeds hogere temperatuur. Ze zette de tropisch ogende vogels naast de koning, omdat die voor haar symboliseren waarmee hij te maken krijgt: de multiculturele samenleving en de klimaatverandering.

Drie Koningen

Welke Willem-Alexander gaat het worden? Het portret van Emo Verkerk, dat aan een striptekening doet denken en waarop de koning in vol ornaat - rokkostuum, sjerp, hermelijnen koningsmantel - naar zichzelf in de spiegel kijkt? Of wordt het de exotische beeltenis van Hadassah Emmerich, waarop hij wordt geflankeerd door tropisch uitzienende vogels en een boek? Of toch een meer rechttoe rechtaan portret?

Het is maandag 13 januari, en drie kunstenaars hebben zich verzameld voor een zaaltje onderin het Rijksmuseum: Luc Tuymans, de Belgische schilder die een veelbesproken schilderij van Beatrix maakte, Wilma Sütö, curator moderne en hedendaagse kunst van het Stedelijk Museum Schiedam en Taco Dibbits, directeur collecties van het Rijksmuseum. Achter de deuren hangen de schetsontwerpen die twaalf

kunstenaars hebben gemaakt van de koning. Het 'expertcomité' moet zo dadelijk drie kunstenaars kiezen die een staatsieportret mogen maken.

Tuymans benijdt de kandidaten niet. Het was een 'aartsmoeilijke opdracht', zal hij later zeggen. Lastiger dan het doek dat hij in 2012 van Beatrix maakte. Dat zou de eindstreep niet eens hebben gehaald, vermoedt hij ook zelf.

Een staatsieportret mag immers niet controversieel zijn. Het is een officieel portret van het staatshoofd dat in rechtszalen, ambassades en talloze andere overheidsgebouwen hangt. Het moet goed gelijken, maar mag ook weer niet te realistisch zijn. Dat is niet interessant genoeg. Het moet wel heuse kunst zijn. Gemeenten en rechtbanken mogen later dit jaar een van deze drie officiële staatsieportretten kiezen.

De deuren zwaaien open. De drie experts gaan bepalen welke drie Willem-Alexanders de komende jaren op ons neerkijken.

Birgit Donker staat op 11 juni 2013 op Schiphol - ze is onderweg naar Art Basel, een van de grootste kunstbeurzen ter wereld - als ze een ongewoon telefoontje krijgt van een hoge ambtenaar van het ministerie van OCW. Na de troonswisseling zijn er nieuwe staatsieportretten nodig. Zou het Mondriaan Fonds, waarvan Donker directeur is, de delicate taak op zich willen nemen om de selectie te maken? Het

Het staatsieportret mag niet controversieel zijn, het moet goed gelijken, maar mag niet te realistisch zijn, dat is niet interessant; het moet wel heuse kunst zijn

fonds heeft immers ervaring met het beoordelen van kunstenaars: het verdeelt namens de overheid jaarlijks 26 miljoen euro subsidie aan beeldende kunst en cultureel erfgoed.

Donker realiseert zich dat het geen gemakkelijke taak is. Een hoop mensen zal een mening hebben of de juiste staatsieportretten zijn uitgekozen. Bovendien heeft het Mondriaan Fonds deze klus nog nooit aan de hand gehad. Tijdens het 33-jarige koningschap van Beatrix zijn er negen staatsieportretten en zes staatsiefoto's gemaakt. Maar voorzover valt na te gaan, is dat altijd op uitnodiging van de Rijksvoorlichtingsdienst geweest.

Ondanks deze bezwaren besluit Donker aan het verzoek te voldoen. 'Gelazer komt er toch', zegt ze een paar maanden later op haar werkkamer in Amsterdam. 'Maar als het debat over kunst gaat, is het goed. De opdracht past in wat wij doen: investeren in kunst en zichtbaarheid geven aan kunst.'

Sinds het fonds heeft bekendge-

maakt hoe de staatsieportretten zullen worden geselecteerd, is het overspoeld met reacties. Donker: 'Daar zat van alles bij, van gevestigde kunstenaars tot amateurs. Sommigen hadden het staatsieportret al klaar.' Om de schijn van belangenverstrengeling te vermijden, zijn vier 'scouts' gevraagd ieder tien namen aan te leveren. Uit deze groslijst zal het expertcomité twaalf kunstenaars kiezen die een schetsontwerp mogen maken.

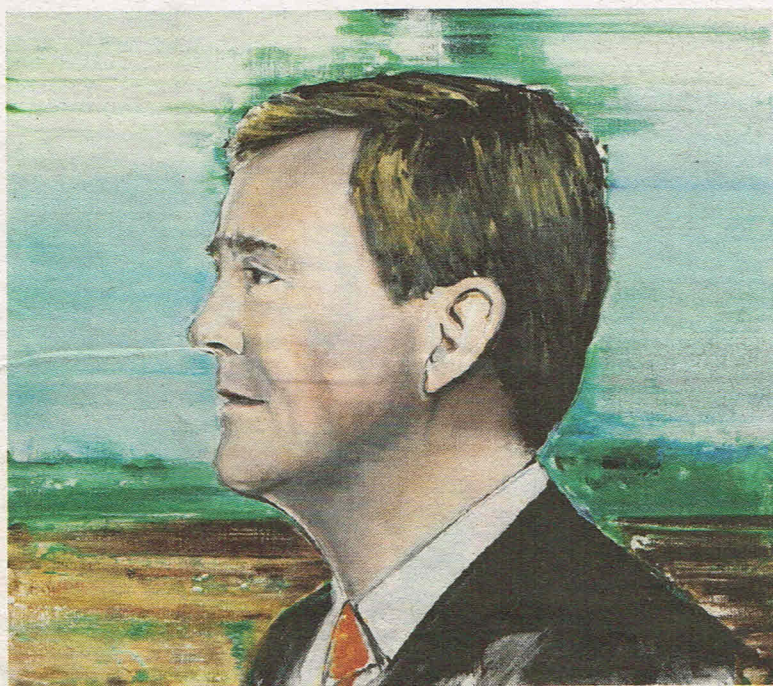
Hester Alberdingk Thijm, sinds 1996 directeur van de kunstcollectie van Akzo Nobel, polst net als de andere scouts zelf de kunstenaars die ze geschikt acht. 'Het moet een iconisch beeld van Willem-Alexander worden', zegt ze. 'Tegelijk wil onze man in Bahrein een hoogwaardig portret van een koning in vol ornaat. Dus heb ik niet al te experimentele kunstenaars gevraagd. Ik denk dat die geen kans maken.'

Dat kunstenaars in het verleden best

→ Lees verder op pagina V4

Binding met Nederland

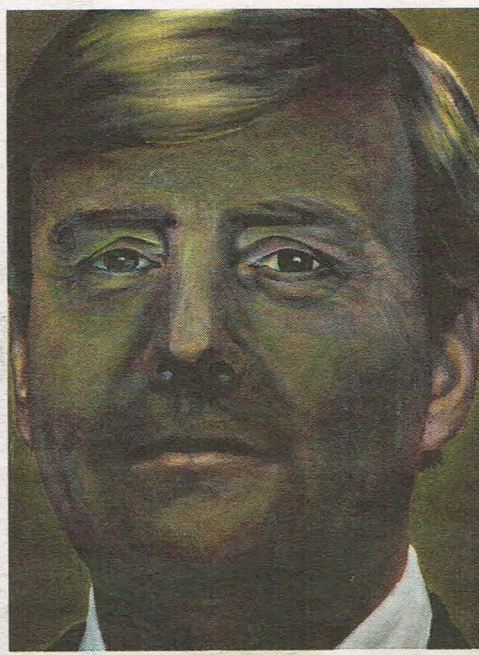
Niet iedereen mocht meedoen aan de competitie voor de nieuwe staatsieportretten van Willem-Alexander. De deelnemers moesten voeling hebben met de Nederlandse maatschappij. Daarom stelde het Mondriaan Fonds eisen: alleen kunstenaars die de Nederlandse nationaliteit hebben of ten minste twee jaar in Nederland gevestigd zijn mochten meedoen. Een aantal gemeenten organiseerde ook zelf een wedstrijd voor een nieuw portret van de koning in de raadzaal.

Koen Vermeule had de koning aanvankelijk schuin van voren geschilderd, in rokkostuum. Maar hij was niet tevreden over het portret. 'Te veel Soldaat van Oranje.' Hij maakte daarna een tweede doek, met Willem-Alexander en profil. 'Ik dacht: dat is iets voor een munt, maar hier zit toch wel iets in.' Het was de eerste keer dat hij een stropdas schilderde.

Berend Strik heeft een op internet gevonden foto zwart-wit gemaakt en bewerkt met stof. 'Daardoor krijgt het portret kleur en beweging.' Een museum waarin hij ooit exposeerde, stelde vast dat bezoekers langer dan gemiddeld naar zijn met borduursels verrijkte werk kijken. 'Iedereen heeft wel eens een knoop vastgemaakt. Naald en draad zit in ons verankerd, dus bestaat de neiging om het te onderzoeken.'

Ina van Zyl heeft ingezoomd op het gezicht van de koning. 'Omdat ik focus op uitstraling, wil ik er niets bij dat kan afleiden.' Volgens Van Zyl heeft Willem-Alexander 'iets melancholiek', maar ook iets 'vriendelijks'. 'Mensen hebben meestal tegenstrijdige eigenschappen.' Ze vindt dat hij er 'best wel flatteus' uit is gekomen.

Ringel Goslinga had ooit acteur Mark Rietman gefotografeerd toen die King Lear speelde. Hij besloot hem voor deze opdracht opnieuw op te zoeken, alsmede drie andere acteurs die koningsrollen speelden. Hoe zet je een goede koning neer, vroeg hij de acteurs. Doordat de andere acteurs overtuigend spelen dat ik de koning ben, antwoordden zij. De foto's moeten in zwart-wit. 'Ik wil zo min mogelijk afleiding.'

→ Vervolg van pagina V3

gewaagd werk hebben gemaakt, vindt ze geen bezwaar. Ze zet Iris van Dongen op haar lijst, die onder meer gothic-achtige tekeningen maakte van spaarzaam geklede gestalten. En Natasja Kensmil, die de vermoorde tsarenfamilie van Rusland in haar donkere schilderijen verwerkte. En Ina van Zyl, die een reeks geslachtsdelen schilderde in haar onderzoek naar schaamte. Ze heeft ook Marlene Dumas benaderd, de gevierde kunstenaar die Osama bin Laden schilderde. Maar die hapte niet toe.

Op 11 november brengen Dibbitts, Sütö en Tuymans de groslijst terug tot twaalf namen. Acht daarvan komen van Alberdingk Thijm. 'Er is niet gekeken naar welke scout wie heeft voorgedragen', zegt Birgit Donker, die het expertcomité voorziet maar geen stemrecht heeft. 'Sütö oordeelde vanuit haar kennis van de hedendaagse kunst. Tuymans keek meer met een schildersblik. En Dibbitts zette alles in de traditie.' De directeur van het Mondriaan Fonds bezweert dat noch Willem-Alexander, noch de Rijksvoorlichtingsdienst zich met de selectie heeft bemoeid.

Sütö, die vijf jaar voorzitter was van de Koninklijke Prijs voor Vrije Schilderkunst, noemt het moedig dat het koningshuis de keuze voor de nieuwe staatsieportretten in handen van de kunstwereld heeft gelegd. 'Het is een uitzonderlijke opdracht. Ik heb kunste-

naars gezocht die ik goed vind, liefst bovengemiddeld goed. Daarbij heb ik me ook afgevraagd of ze wel een staatsieportret kunnen maken. Dat vereist immers decorum en monumentaliteit. Ik heb ook gezocht naar iets onvoorspelbaars.'

In acht weken moeten de schetsontwerpen af zijn. Te snel, klagen de meeste kunstenaars. 'Een kunstwerk kun je niet afdwingen. Het heeft rijpingstijd nodig', zegt Berend Strik (53), terwijl hij op een immens doek wijst waaraan hij al meer dan een jaar werkt. Tijdens een rondgang langs alle ateliers blijkt dat de kunstenaars ook om een andere reden worstelen met de opdracht. Ze moeten Willem-Alexander portretteren, maar krijgen hem niet te zien. Hij gaat pas poseren als de echte staatsieportretten worden gemaakt, zo wil het verhaal.

De kunstenaars moeten het doen met een setje speciaal gemaakte foto's waarop de koning een zwart T-shirt draagt. Zijn hoofd en schouders zijn vanuit verschillende hoeken gefotografeerd. 'Niet voor publicatie', staat op elk exemplaar. Weinig kunstenaars maken er gebruik van. Ze zoeken liever een treffende foto op internet.

Iedereen maakt proefschetsen. Hans Broek (48), de Nederlandse schilder die sinds 1995 in de Verenigde Staten woont, wijst op de grote verantwoordelijkheid van de portrettist. 'Je hebt een ziel en een hoofd in handen', zegt hij in het atelier van zijn Nederlandse

lijstenmakerij. Broek heeft zes verschillende formaten en een paar achtergrondkleuren uitgeprobeerd voordat hij tevreden was. Hij vindt het een mooi moment voor een staatsieportret; Willem-Alexander staat aan het begin van zijn koningschap. 'In die zin is hij nog een onbeschilderd doek.'

Andere kunstenaars hebben juist het gevoel dat het te vroeg is, omdat de koning hun nog niet zoveel zegt. 'Beatrix is zo'n icoon, dan heb je meer vrijheid', zegt de 32-jarige Femmy Otten, die juli vorig jaar de Volkskrant Beeldende Kunst Prijs won. Natasja Kensmil (40) stelt dat Willem-Alexander weinig charisma uitstraalt, eerder alledaagsheid. 'Ik gebruik in mijn werk figuren die al jaren geleden gestorven zijn. Het is fascinerend hoe machthebbers met zichzelf kunnen pronken. De Duitse keizer Wilhelm II dacht dat zijn status vergelijkbaar was met die van

'Ik heb enorm gehuild', zegt Femmy Otten. 'Ik krijg Willem-Alexander niet te pakken, terwijl ik zo veel filmpjes heb gezien. Misschien ben ik niet zo talentvol als ik dacht'

God, maar deed vreselijke dingen.' Ze moest 'dieper door het stof' gaan dan normaal, zegt ze, om Willem-Alexander goed op papier te krijgen 'zonder dat ik mijn autonomie verloor'.

Ook Ina van Zyl (42), de Zuid-Afrikaanse die al sinds 1995 in Nederland woont en werkt, moest een weg zoeken tussen het eigen werk en deze opdracht. De portretten die ze jaarlijks van zichzelf schildert 'ter inventaris' zijn bijvoorbeeld nogal somber. Hester Alberdingk Thijm had haar meegegeven dat het staatsieportret 'niet een boos beeld' moest worden. Van Zyl heeft een vrolijke vorst geschilderd, maar wel een in de typische kleuren van haar werk, een soort ontbindingsgroen. 'Ik vond het niet makkelijk.'

Veel kandidaten hebben moeten nadenken of ze wel zouden meedoen. Waarom zou je als maker van origineel, spraakmakend werk eigenlijk pr voor het koningshuis gaan bedrijven?

Koen Vermeule (48) twijfelt geen moment als hem deze vraag wordt voorgelegd. 'Het is eervol omdat alle grote kunstenaars het hebben gedaan.' Hij noemt onder andere zijn grote voorbeeld, Francisco Goya, die in 1800 een famous portret van de Spaanse koninklijke familie schilderde. 'In die rij wil ik wel mee.'

Veel kunstenaars ervaren het bovendien als een bevrijding om het dagelijkse gevecht met het eigen werk te onderbreken. Het kan eenzaam zijn in het atelier, mailt Iris van Dongen (38) vanuit haar woonplaats Berlijn; een

portretopdracht zorgt voor contact. De ervaren Berend Strik stelt dat klussen van buiten hem scherp houden: daardoor moet een kunstenaar zijn comfortzone verlaten.

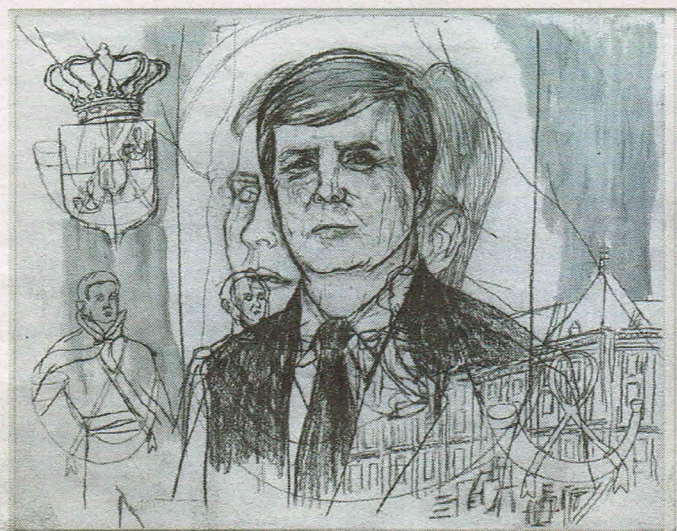
Geselecteerd worden voor deze wedstrijd staat garant voor een tentoonstelling in het Rijksmuseum en publiciteit. Het levert ook geld op en dat is welkom in deze crisis. Ze wijden niet graag uit over de gekelderde kunstmarkt, maar uit terloopse opmerkingen kan worden opgemaakt dat het overleven is geweest.

'Het water stond soms aan de lippen', zegt Emo Verkerk, met zijn 58 jaar de nestor van het gezelschap. De jonge Femmy Otten hoorde onlangs van haar galeriehouder dat haar werk voor de crisis het tienvoudige zou hebben opgebracht. En Hans Broek verhaalt hoe galleries in New York de afgelopen jaren tot tachtig procent van hun clientèle verloren. 'Hedgefundmanagers waren gedwongen leraar te worden in het Midden-Westen.' Hij zegt het net te hebben gered door zelf op zoek te gaan naar portretopdrachten.

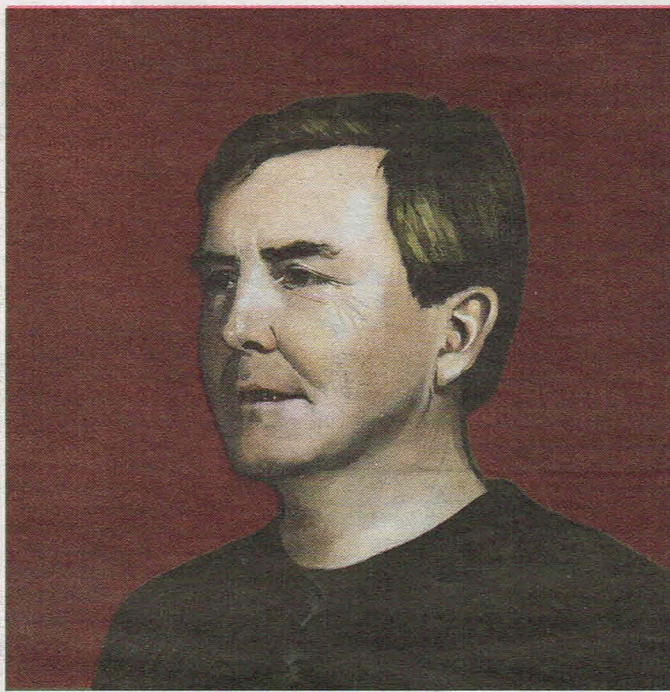
Voor de schetsontwerpen krijgen de kunstenaars ieder 5.000 euro. De drie die het staatsieportret mogen gaan maken, toucheren het vijftienvoudige daarvan: 75.000 euro. Dat lijkt veel voor een paar maanden werk - de staatsieportretten moeten in de loop van 2014 af zijn - maar de kunstenaars moeten ook afstand doen van de rechten op hun portret. Daardoor mag het

En wat kost dat allemaal?

De totale kosten voor het fabriceren van de nieuwe staatsieportretten zijn 370.000 euro. Voor de twaalf schetsontwerpen wordt in totaal 60.000 euro betaald. De drie kunstenaars die ieder een staatsieportret mogen gaan maken, krijgen gezamenlijk 225.000 euro, maar moeten wel afstand doen van hun auteursrechten. Hun productiekosten krijgen ze apart vergoed. Verder worden er 'vacatiegelden' uitgekeerd aan scouts en juryleden en moet de notaris worden betaald die de overdracht van de staatsieportretten regelt.

Natasja Kensmil heeft in Oost-Indische inkt en conté-potlood negen 'verschillende gezichten' van Willem-Alexander getekend, met verwijzingen naar tal van zaken, zoals de drie eerdere koningen en het Paleis op de Dam. Het was niet haar bedoeling om de koning te verheerlijken. 'Wat ik heb gemaakt, levert kritiek aan.'

Hans Broek schilderde Willem-Alexander op een purperen achtergrond, een kleur uit de koningsmantel. 'Als mens is hij omhuld door het koningschap'. Volgens Broek moet een staatsieportret de 'directheid van een verkeersbord' hebben. Hij is niet onbekend met het koninklijk huis, Beatrix bezocht zijn tentoonstellingen. 'Ik hoop dat zij het ook een mooi portret vindt.'

Sam Samiee, een 25-jarige Iraniër die in Nederland studeert, had eerst een portret van een nadenkende Willem-Alexander gemaakt, gebaseerd op een foto van hem tijdens de Nationale Herdenking Slavernijverleden. Hij heeft een hand voor zijn mond. Dat kan niet bij een staatsieportret, had iemand gezegd die hij om advies had gevraagd. Daarom heeft hij nog een Willem-Alexander geschilderd, een vrolijke.

door de Rijksvoorlichtingsdienst gratis worden gereproduceerd.

Femmy Otten weet zeker dat zij de lucratieve eindronde niet zal halen. Ze verkeert in een regelrechte crisis, bekend ze op 30 december in haar atelier in een vervallen Schevenings schoolgebouw. 'Ik heb enorm gehuild.' Ze zit vast en heeft de avond daarvoor haar ex en haar huidige vriend gevraagd kritiek te leveren. De achtergrond van haar portret is oké, maar ze krijgt Willem-Alexander maar niet goed te pakken. 'Terwijl ik zo ongelooflijk veel filmpjes van hem heb gezien.' Ze overweegt de opdracht terug te geven. 'Misschien ben ik niet zo talentvol als ik dacht.'

De twee fotografen in het gezelschap staan voor een heel ander probleem. Omdat Willem-Alexander niet wil poseren, moeten ze stand-ins gebruiken. Ringel Goslinga (44) heeft besloten acteurs te fotograferen die koningsrollen hebben gespeeld. Hij had Mark Rietman al eens geportretteerd toen die King Lear deed.

Rineke Dijkstra (54), beroemd van haar strandfoto's van pubermeisjes, heeft een zoektocht opgezet naar iemand met een vergelijkbare uitstraling als Willem-Alexander. Het wordt een vriend van een collega. Ze kleedt hem aan en zet hem neer zoals ze de koning voor de lens van haar ouderwetse platencamera zou willen hebben. Voor de tweede keer, Dijkstra is de enige van de twaalf die de koning al eerder heeft geportretteerd.

Dat was vlak na de troonsbestijging,

er moest een nieuwe postzegel komen. Vermeldenswaardig detail: die foto is door twee concurrenten, Hadassah Emmerich en Ina van Zyl, gebruikt voor hun schetsontwerp. 'Hij was ontzettend aardig', zegt Dijkstra over de fotosessie, waarin ze meteen ook maar zijn hele gezin vereeuwigde.

Opvallend is hoe weinig kritisch de kunstenaars zich over het koningshuis uitlaten. Alleen Iris van Dongen biecht op dat ze na het huwelijk van Willem-Alexander en Máxima in 2002 heeft geholpen met het uitdelen van protestkaarten tijdens een feest op de Nederlandse ambassade in Berlijn. *Don't cry for me, Argentina* stond daarop, een verwijzing naar de omstreken achtergrond van Máxima's vader. De actie heeft niet lang geduurd. 'We zijn snel de ambassade uit gesmeten.' Toch doet ze nu mee. 'Het koningshuis is altijd een ver-van-mijn-bedverhaal geweest, maar ik hou ook van tradities, vooral in de kunst.'

Oude rot Verkerk, hij dong al eens mee naar een staatsieportret van Beatrix, neemt een wat cynischer positie in. 'De opdracht is interessant geworden doordat ik een zinnig schilderij heb gemaakt.' Hij hoeft Willem-Alexander niet eens meer te zien als hij tot de laatste drie zou behoren. 'Beter dan dit kan ik niet', zegt hij met een vrolijke eerlijkheid.

Hij had een ingeving gekregen toen hij bezig was met het 'oplappen', zoals hij het schertsend noemt, van een portret van zijn drie jaar geleden overle-

den moeder. Achter haar had hij een tuin geschilderd, maar die wilde hij veranderen in een bijzondere spiegel die hij op een foto had gezien. Toen die af was, zette hij er de weerskaatsing in van een portret van Willem-Alexander. 'Ik was vroeger het prinsje van mijn moeder. Vandaar.'

Op dat moment werd hij gepolst voor het staatsieportret. Hij kreeg het idee de spiegel te gebruiken voor het schilderij van Willem-Alexander. 'Door hem daarin te laten kijken, krijgt het portret een menselijke kant.' Op het schilderij met zijn moeder staat inmiddels een staartklok op de achtergrond. Die verwijst naar zijn vader.

Verkerk beweert dat het hem niet uitmaakt of hij het wordt. 'Als ik bij de drie zit, is het belastend voor mij, want dan moet ik naar *De Wereld Draait Door*. Dat is het laatste waarop ik zit te wachten.'

'Als ik bij de drie zit, is dat belastend voor mij', zegt Emo Verkerk. 'Want dan moet ik naar De Wereld Draait Door en dat is wel het laatste waar ik op zit te wachten'

Er is witte rook in het Rijksmuseum. Veel vroeger dan voorzien heeft het expertcomité de koninklijke klus geklaard. Na twee uur en drie kwartier staan in de vergaderzaal op drie ezels de schetsontwerpen die zijn gekozen: een tekening, een foto en een schilderij.

Het expertcomité was de beraadslaging begonnen met het bekijken van alle ingeleverde werken. Daarna was de discussie losgebarsten. Aan het einde van een korte pauze, Luc Tuymans was buiten een sigaretje gaan roken, bleek dat de drie experts dezelfde drie kunstenaars hadden uitgekozen.

Emo Verkerk hoeft niet naar DWDD, al scheelde het niet veel. Tuymans zegt dat de keuze van het expertcomité 'unaniem' was, maar laat even later doorschemeren dat hij voor het 'gedurfde' schilderij van Verkerk was. 'Hij is helaas niet door de jury geraakt: men vond het te parodiërend en narachtig.'

Iris van Dongen mag dan ooit de Nederlandse ambassade in Berlijn zijn uit gegooid, misschien komt daar binnenkort nieuw werk van haar te hangen; zij is door. Haar pasteltekeningen - eentje met een frontale, informele Willem-Alexander en eentje waarop hij in marine-uniform streng wegkijkt - hebben door 'vaardigheid en diepzinnigheid' indruk gemaakt, zo staat in het juryrapport te lezen.

Rineke Dijkstra is ook verkozen. Buitenstaanders dachten vooraf dat het expertcomité niet om haar heen zou kunnen. Sinds haar twee slotentoon-

stellingen in de VS geldt ze als een grootheid. Haar foto herinnert de jury aan de monumentaliteit van Nederlandse portretten uit de 17de eeuw en 'staat als een huis'. Dijkstra had ook de vorig jaar gemaakte prent van Willem-Alexander meegestuurd.

De laatste uitverkorene is een verrassing. De jonge Femmy Otten, die zo wanhoopte over haar schetsontwerp, mag ook een staatsieportret maken. Ondanks de ijlheid die haar werk typeert, heeft ze volgens de keurmeesters een krachtig portret gemaakt met een mooi historisch element daarin: ze heeft de 52 saluutschoten verbeeld die na de geboorte van Willem-Alexander zijn afgevuurd.

Taco Dibbitts benadrukt dat bij de keuze een rol heeft gespeeld dat iedereen weet hoe Willem-Alexander eruit ziet. 'Neem de foto's die Rineke Dijkstra heeft genomen van een Fransman in het Vreemdelingenlegioen. Daarop kan je projecteren wat je wil. Maar bij Willem-Alexander ben je vooral bezig het beeld te matchen dat je eerder door de vele foto's en video's van hem hebt geschapen.'

De drie uitverkoren portretten deden hem denken aan de reis die hij als 17-jarige maakte naar een bestemming die hij van tv kende. 'Ik stond met mijn rugzak op straat in New York en ontdekte: Hee, ik herken het.'

De schetsontwerpen zijn t/m 15/4 te zien in het Rijksmuseum.